

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

12. maj 2022*

»Præjudiciel forelæggelse – retligt samarbejde i civile sager – kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser vedrørende underholdspligt – fastlæggelse af den lovgivning, der finder anvendelse – Haagerprotokollen om, hvilken lov der finder anvendelse på underholdspligt – artikel 3 – den bidragsberettigedes sædvanlige opholdssted – tidspunktet for fastlæggelse af det sædvanlige opholdssted – ulovlig tilbageholdelse af et barn«

I sag C-644/20,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Sąd Okręgowy w Poznaniu (den regionale domstol i Poznań, Polen) ved afgørelse af 10. november 2020, indgået til Domstolen den 26. november 2020, i sagen

W.J.

mod

L.J. og J.J., repræsenteret af A.P.,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, C. Lycourgos, og dommerne S. Rodin, J.-C. Bonichot, L.S. Rossi (refererende dommer) og O. Spineanu-Matei,

generaladvokat: A.M. Collins,

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

- den polske regering ved B. Majczyna, som befuldmægtiget,
- den franske regering ved A. Daniel og A.-L. Desjonquères, som befuldmægtigede,
- Europa-Kommissionen ved D. Milanowska, M. Wilderspin og W. Wils, som befuldmægtigede,

* Processprog: polsk.

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 3 i Haagerprotokollen af 23. november 2007 om, hvilken lov der finder anvendelse på underholdspligt, godkendt på Det Europæiske Fællesskabs vegne ved Rådets afgørelse 2009/941/EF af 30. november 2009 (EUT 2009, L 331, s. 17) (herefter »Haagerprotokollen«).
- 2 Anmodningen er blevet indgivet i forbindelse med en tvist mellem W.J. på den ene side og L.J., henholdsvis J.J. på den anden side, idet de to sidstnævnte er W.J.s mindreårige børn, som er repræsenteret ved deres mor A.P., vedrørende W.J.s betaling af underholdsbidrag.

Retsforskrifter

Haagerkonventionen af 1980

- 3 Artikel 12, stk. 1 og 2, i konventionen om de civilretlige virkninger af internationale barnebortførelser, indgået i Haag den 25. oktober 1980 (herefter »Haagerkonventionen af 1980«), bestemmer:

»Hvis et barn er blevet ulovligt bortført eller tilbageholdt som angivet i artikel 3, og hvis der, da sagen blev indledt ved den judicielle eller administrative myndighed i den kontraherende stat, hvor barnet befinder sig, er gået mindre end ét år fra den dag, da den ulovlige bortførelse eller tilbageholdelse fandt sted, skal den pågældende myndighed bestemme, at barnet straks skal gives tilbage.

Også i de tilfælde, hvor sagen er blevet indledt efter udløbet af den periode på et år, der er nævnt i foregående stykke, skal den judicielle eller administrative myndighed bestemme, at barnet skal gives tilbage, medmindre det godtgøres, at barnet er faldet til i sine nye omgivelser.«
- 4 Artikel 13 i Haagerkonventionen af 1980 fastsætter:

»Uanset bestemmelserne i den foregående artikel, har den judicielle eller administrative myndighed i modtagerstaten ikke pligt til at bestemme, at barnet skal tilbagegives, hvis den person, institution eller anden myndighed, som modsætter sig tilbagegivelsen, godtgør at:

a) den person, institution eller anden myndighed, som drog omsorg for barnets person, ikke faktisk udøvede forældremyndigheden, da bortførelsen eller tilbageholdelsen fandt sted, eller havde samtykket i eller efterfølgende affundet sig med bortførelsen eller tilbageholdelsen; eller

b) der er en alvorlig risiko for, at tilbagegivelsen vil udsætte barnet for fysisk eller psykisk skade eller på anden måde sætte barnet i en situation, som det ikke bør tåle.

Den judicielle eller administrative myndighed kan også nægte at tilbagegive barnet, hvis den finder, at barnet modsætter sig tilbagegivelsen, og at barnet har nået en sådan alder og modenhedsgrad, at der bør tages hensyn til barnets mening.

Når de judicielle eller administrative myndigheder overvejer de forhold, der er nævnt i denne artikel, skal de tage hensyn til de oplysninger vedrørende barnets sociale baggrund, som fremskaffes af centralmyndigheden eller en anden kompetent myndighed i den stat, hvor barnet har bopæl.«

EU-retten

Forordning (EF) nr. 4/2009

- 5 Artikel 5 i Rådets forordning (EF) nr. 4/2009 af 18. december 2008 om kompetence, lovvalg, anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser og samarbejde vedrørende underholdspligt (EUT 2009, L 7, s. 1) har overskriften »Kompetence baseret på sagsøgtets fremmøde« og bestemmer:

»For så vidt en ret i en medlemsstat ikke allerede er kompetent i medfør af andre bestemmelser i denne forordning, bliver den kompetent, når sagsøgte giver møde for den. Denne regel finder ikke anvendelse, såfremt sagsøgte giver møde for at bestride rettens kompetence.«

- 6 Denne forordnings artikel 15 fastsætter:

»Den lov, der skal anvendes på underholdspligt, fastlægges i overensstemmelse med Haagerprotokollen [...], i de medlemsstater, der er bundet af dette instrument.«

Afgørelse 2009/941/EF

- 7 Tredje og ellefte betragtning til Rådets afgørelse 2009/941/EF af 30. november 2009 om Det Europæiske Fællesskabs indgåelse af Haagerprotokollen af 23. november 2007 om, hvilken lov der finder anvendelse på underholdspligt (EUT 2009, L 331, s. 17), er sålydende:

»(3) [Haagerprotokollen] er et værdifuldt bidrag til at sikre større retssikkerhed og retlig forudsigelighed for bidragsberettigede og bidragspligtige. Anvendelse af ensartede regler til at fastlægge, hvilken lov der finder anvendelse, vil sikre fri bevægelighed for retsafgørelser om underholdspligt i Fællesskabet uden nogen form for kontrol i de medlemsstater, hvor de søges fuldbyrdet.

[...]

(11) I medfør af artikel 1 og 2 i protokollen om Det Forenede Kongeriges og Irlands stilling [for så vidt angår området med frihed, sikkerhed og retfærdighed], der er knyttet som bilag til traktaten om Den Europæiske Union og til traktaten om oprettelse af De Europæiske Fællesskab, deltager Det Forenede Kongerige [Storbritannien og Nordirland] ikke i vedtagelsen af denne afgørelse, som ikke er bindende for og ikke finder anvendelse i Det Forenede Kongerige.«

Haagerprotokollen

8 Haagerprotokollens artikel 1, stk. 1, fastsætter:

»Denne protokol fastlægger, hvilken lov der finder anvendelse på underholdspligt, der udspringer af et familieforhold, slægtskab, ægteskab eller svogerskab, herunder underholdspligt over for et barn uanset forældrenes civilstand.«

9 Protokollens artikel 2 med overskriften »Universel anvendelse« bestemmer:

»Denne protokol finder anvendelse, også selv om den lov, der skal anvendes, er loven i en ikke-kontraherende stat.«

10 Protokollens artikel 3 med overskriften »Generel lovvalgsregel« er sålydende:

»1. Underholdspligt er undergivet loven i den stat, hvor den bidragsberettigede har sit sædvanlige opholdssted, medmindre denne protokol indeholder andre bestemmelser.

2. Hvis den bidragsberettigede skifter sædvanligt opholdssted, finder loven i den nye opholdsstat anvendelse fra det øjeblik, hvor skiftet finder sted.«

11 Haagerprotokollens artikel 4 med overskriften »Særlige regler til fordel for visse bidragsberettigede« er affattet således:

»1. Følgende bestemmelser finder anvendelse på underholdspligt:

a) som forældre har over for deres børn

[...]

2. Hvis den bidragsberettigede i medfør af den lov, som er omhandlet i artikel 3, ikke kan opnå underholdsbidrag fra den bidragspligtige, finder domstolslandets lov anvendelse.

[...]

4. Hvis den bidragsberettigede i medfør af den lov, som er omhandlet i artikel 3 og stk. 2 og 3 i denne artikel, ikke kan opnå underholdsbidrag fra den bidragspligtige, finder loven i den stat, som de begge er statsborgere i, anvendelse, hvis en sådan findes.«

Forordning (EF) nr. 2201/2003

12 Det fremgår af artikel 1, stk. 3, litra e), i Rådets forordning (EF) nr. 2201/2003 af 27. november 2003 om kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser i ægteskabsager og i sager vedrørende forældreansvar og om ophævelse af forordning (EF) nr. 1347/2000 (EUT 2003, L 338, s. 1), at denne forordning ikke finder anvendelse på underholdspligt.

13 Afdeling 2 med overskriften »Forældreansvar« i forordningens kapitel II med overskriften »Kompetence« omfatter artikel 8-15.

14 Nævnte forordnings artikel 8 med overskriften »Generel kompetence« bestemmer:

»1. Kompetencen til at træffe afgørelse om spørgsmål vedrørende forældreansvar over for et barn ligger hos retterne i den medlemsstat, hvor barnet har sit sædvanlige opholdssted på det tidspunkt, hvor sagen anlægges.

2. Stk. 1 finder anvendelse med forbehold af artikel 9, 10 og 12.«

15 Artikel 10 i forordning nr. 2201/2003 er sålydende:

»I tilfælde af ulovlig fjernelse eller tilbageholdelse af et barn bevarer retterne i den medlemsstat, hvor barnet havde sit sædvanlige opholdssted umiddelbart før den ulovlige fjernelse eller tilbageholdelse, deres kompetence, indtil barnet har fået sædvanligt opholdssted i en anden medlemsstat, og

a) hver forældremyndighedsindehavende person, institution eller anden myndighed har affundet sig med fjernelsen eller tilbageholdelsen,

eller

b) barnet har boet i denne anden medlemsstat i et tidsrum af mindst ét år, efter at den forældremyndighedsindehavende person, institution eller anden myndighed har fået eller burde have fået kendskab til barnets opholdssted, og barnet er faldet til i sine nye omgivelser, forudsat at en af følgende betingelser er opfyldt:

i) der er ikke inden et år efter, at indehaveren af forældremyndigheden har fået eller burde have fået kendskab til barnets opholdssted, fremsat nogen anmodning om tilbagegivelse over for de kompetente myndigheder i den medlemsstat, hvortil barnet er fjernet, eller hvor det tilbageholdes

ii) indehaveren af forældremyndigheden har trukket sin anmodning om tilbagegivelse tilbage, og der er ikke indgivet en ny anmodning inden for det tidsrum, der er omhandlet i nr. i)

iii) en sag anlagt ved en ret i den medlemsstat, hvor barnet havde sit sædvanlige opholdssted umiddelbart før den ulovlige fjernelse eller tilbageholdelse, er afsluttet i henhold til artikel 11, stk. 7

iv) der er af en ret i den medlemsstat, hvor barnet havde sit sædvanlige opholdssted umiddelbart før den ulovlige fjernelse eller tilbageholdelse, truffet en afgørelse om forældremyndighed, som ikke indebærer tilbagegivelse af barnet.«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

16 A.P. og W.J., der er polske statsborgere, og som i hvert fald siden 2012 har boet og udøvet erhvervsmæssig beskæftigelse i Det Forenede Kongerige, har sammen fået børnene L.J. og J.J., som er født henholdsvis i juni 2015 og i maj 2017 i Det Forenede Kongerige. Begge børn har polsk og britisk statsborgerskab.

17 I efteråret 2017 rejste A.P. og hendes datter L.J. til Polen for at opholde sig dér indtil den 7. oktober 2017 på grund af udløbet af gyldighedsperioden for A.P.s identitetskort. Under dette ophold meddelte A.P. W.J., at hun havde til hensigt at forlænge varigheden af sit ophold i Polen, hvilket sidstnævnte gav sit samtykke til. A.P. vendte tilbage til Det Forenede Kongerige den

7. oktober 2017, hvorfra hun igen rejste ud den følgende dag, idet hun tog sin søn, J.J., med sig. Nogle dage senere meddelte A.P. W.J., at hun havde til hensigt at forblive permanent i Polen sammen med L.J. og J.J. (herefter »børnene«), hvilket W.J. modsatte sig.

- 18 Det fremgår af de oplysninger, som den forelæggende ret har fremlagt, at børnene i april 2019 boede et sted i Polen med A.P. og deres bedsteforældre, deres onkel og en kusine, der også var mindreårig, at L.J. gik i børnehave, mens J.J. fortsat var under A.P.s pleje og gik til kontrol på lægeklinikker på grund af sin helbredstilstand, der nødvendiggjorde periodiske hospitalsindlæggelser. Den forelæggende ret har ligeledes anført, at A.P. modtog sociale ydelser i Polen på grundlag af sin forældremyndighed over børnene.
- 19 W.J. indgav i henhold til Haagerkonventionen af 1980 en anmodning om tilbagegivelse af børnene til den britiske centralmyndighed.
- 20 Den 3. januar 2018 blev anmodningen videresendt til den kompetente Sąd Rejonowy (ret i første instans, Polen), som ved kendelse af 26. februar 2018 forkastede denne anmodning.
- 21 Den 7. november 2018 anlagde børnene, repræsenteret af A.P., sag med påstand om betaling af månedlige underholdsbidrag ved Sąd Rejonowy w Pile (retten i første instans i Piła, Polen) mod W.J., som gav møde uden at rejse indsigelse om manglende kompetence.
- 22 Ved dom af 11. april 2019 tilpligtede denne ret W.J. at betale hvert barn et månedligt underholdsbidrag fra den 7. november 2018 i henhold til polsk lov.
- 23 W.J. appellerede både kendelsen af 26. februar 2018, der er nævnt i denne doms præmis 20, og dommen af 11. april 2019, der er nævnt i denne doms foregående præmis.
- 24 Den kompetente Sąd Okręgowy (regional domstol, Polen), som behandlede appellen iværksat til prøvelse af kendelsen af 26. februar 2018, pålagde ved kendelse af 24. maj 2019 A.P. at tilbagegive børnene til W.J. inden den 26. juni 2019 med den begrundelse, at børnene var blevet ulovligt tilbageholdt i Polen, at de umiddelbart før denne tilbageholdelse havde haft deres sædvanlige ophold i Det Forenede Kongerige, og at der ikke var en alvorlig risiko for, at deres tilbagevenden til denne stat ville udsætte dem for fysisk eller psykisk skade eller på anden måde sætte dem i en situation, som de ikke burde tåle, jf. artikel 13, stk. 1, litra b), i Haagerkonventionen af 1980.
- 25 Til støtte for appellen, som W.J. har iværksat for den forelæggende ret, Sąd Okręgowy w Poznaniu (den regionale domstol i Poznań, Polen), til prøvelse af dommen af 11. april 2019, der er nævnt i nærværende doms præmis 22, har W.J. anført et anbringende om urigtig vurdering af de faktiske omstændigheder, for så vidt som der ikke var blevet taget hensyn til den i denne doms foregående præmis nævnte kendelse af 24. maj 2019, hvorved A.P. blev pålagt at overgive børnene til deres far senest den 26. juni 2019, hvilket gjorde det uberettiget at pålægge sidstnævnte underholdspligt.
- 26 I sin anmodning om præjudiciel afgørelse har den forelæggende ret for det første anført, at nævnte kendelse af 24. maj 2019 er endelig, og at fuldbyrdelsen heraf indebærer, at børnene skal vende tilbage til Det Forenede Kongerige, eftersom W.J.s stadig har sædvanligt opholdssted på denne stats område. A.P. overgav imidlertid ikke børnene til W.J. inden for den fastsatte frist, og frem til datoen for indgivelsen af den præjudicielle forelæggelse havde eftersøgningen af dem ikke ført til noget resultat.

- 27 Den forelæggende ret har for det andet fremhævet, at de polske retter er kompetente i henhold til artikel 5 i forordning nr. 4/2009, hvilket ikke er blevet bestridt af W.J., som ikke har rejst indsigelse om manglende kompetence.
- 28 For det tredje har den forelæggende ret præciseret, at det tilkommer den at afgøre, hvilken lov der skal anvendes på den pågældende sag om underholdspligt.
- 29 I denne henseende har den forelæggende ret fremhævet, at den polske lov, på grundlag af hvilken Sąd Rejonowy w Pile (retten i første instans i Piła) afsagde sin dom, kun kan finde anvendelse i det tilfælde, hvor børnene, selv om de er ulovligt tilbageholdt i Polen og på trods af afgørelsen om tilbagegivelse til Det Forenede Kongerige, efter deres ankomst i 2017 har fået sædvanligt opholdssted i Polen, hvilket ville begrunde, at den lov, der finder anvendelse, fastlægges på grundlag af Haagerprotokollens artikel 3, stk. 2, idet andre kriterier, der knytter sagen til polsk lov, ifølge den forelæggende ret er udelukket.
- 30 Når dette er sagt, ønsker den forelæggende ret oplyst, om denne bestemmelse skal fortolkes med udgangspunkt i artikel 10 i forordning nr. 2201/2003, der principielt er til hinder for, at retternes kompetence i sager vedrørende forældres ansvar overføres til den medlemsstat, hvor barnet angiveligt har fået nyt sædvanligt opholdssted, i tilfælde af at dette barn er blevet ulovligt fjernet eller ulovligt tilbageholdes i denne medlemsstat.
- 31 Såfremt det antages, at børnene ikke kan få nyt sædvanligt opholdssted i den stat, hvor de ulovligt tilbageholdes, vil den lov, der finder anvendelse på den i hovedsagen omhandlede underholdspligt, på grundlag af Haagerprotokollens artikel 3, stk. 1, være lovgivningen i Det Forenede Kongerige, som er loven i den stat, hvor børnene har bevaret deres sædvanlige opholdssted.
- 32 Den forelæggende ret har imidlertid henledt opmærksomheden på, at til forskel fra forordning nr. 2201/2003 indeholder hverken forordning nr. 4/2009 eller Haagerprotokollen specifikke regler for sammenhængen mellem på den ene side det sædvanlige opholdssted og på den anden side retternes kompetence i sager om underholdspligt og den lovgivning, der finder anvendelse på dette område, når den underholdsbidragsberettigede er et barn, som ulovligt tilbageholdes i en medlemsstat. Dette kunne begrunde den konklusion, at i henhold til Haagerprotokollens artikel 3, stk. 2, har den ulovlige tilbageholdelse af et barn på en medlemsstats område ingen betydning for, om barnet får sædvanligt opholdssted i denne medlemsstat, og nævnte stats lov, som er loven på det nye sædvanlige opholdssted, kan derfor finde anvendelse på underholdspligten fra det øjeblik, hvor en sådan ændring af opholdsstedet finder sted.
- 33 På denne baggrund har Sąd Okręgowy w Poznaniu (den regionale domstol i Poznań) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:
- »Skal artikel 3, stk. 1 og 2, i Haagerprotokollen [...] fortolkes således, at den [underholds]bidragsberettigede, som er et barn, kan anses for at have skiftet sit sædvanlige opholdssted til den stat, som vedkommende er blevet ulovligt tilbageholdt i, såfremt en domstol har anordnet den bidragsberettigedes tilbagegivelse til den stat, som denne havde sit sædvanlige opholdssted i umiddelbart [før] den ulovlige tilbageholdelse?«

Retsforhandlingerne for Domstolen

- 34 Ved skrivelse af 4. november 2021, indgået til Domstolen den 19. november 2021, har den forelæggende ret oplyst Domstolen om, at efter en ekstraordinær appel (skarga nadzwyczajna), iværksat af Rzecznik Praw Dziecka (ombudsmanden for børns rettigheder, Polen) til prøvelse af kendelsen af 24. maj 2019, der er nævnt i denne doms præmis 24, har Sąd Najwyższy, Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (øverste domstol (afdelingen for ekstraordinær prøvelse og offentlige sager), Polen) ved kendelse af 6. oktober 2021 delvist ophævet førstnævnte kendelse. Ifølge den forelæggende ret betyder dette, at den afgørelse, hvorved det den 24. maj 2019 blev besluttet, at børnene skulle tilbagegives til Det Forenede Kongerige, ikke længere finder anvendelse.
- 35 Den 23. november 2021 besluttede formanden for Domstolens Fjerde Afdeling at give parterne i hovedsagen og de øvrige berørte meddelelse om denne skrivelse som omhandlet i artikel 23 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol og anmode dem om at fremsætte deres eventuelle bemærkninger inden den 15. december 2021.
- 36 Alene Europa-Kommissionen besvarede denne opfordring, idet den anførte, at den afstod fra at indgive supplerende bemærkninger til Domstolen vedrørende det præjudicielle spørgsmål.
- 37 Ved en ny skrivelse af 20. december 2021, indgået til Domstolen den 31. december 2021, har den forelæggende ret, henset til dom af 16. november 2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim m.fl. (C-748/19 – C-754/19, EU:C:2021:931), oplyst Domstolen om, at et medlem af det dommerkollegium, der har indgivet den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse, i henhold til delegationsproceduren er blevet udpeget af den polske justitsminister med henblik på at udøve hvervet som dommer ved den forelæggende ret på ubestemt tid. I denne skrivelse har den forelæggende ret ligeledes henvist til, at den ekstraordinære appelsag, der er nævnt i denne doms præmis 34, er genstand for en anmodning om præjudiciel afgørelse, der verserer for Domstolen i form af sag C-720/21.
- 38 Den 11. januar 2022 besluttede formanden for Domstolens Fjerde Afdeling at give parterne i hovedsagen og de øvrige berørte meddelelse om denne skrivelse fra den forelæggende ret som omhandlet i artikel 23 i statuten for Den Europæiske Unions Domstol og anmode dem om at fremsætte deres eventuelle bemærkninger inden den 31. januar 2022.
- 39 L.J., J.J., den polske regering og Kommissionen har besvaret Domstolens henvendelse.
- 40 I deres bemærkninger har L.J og J.J., som er repræsenteret ved A.P., i det væsentlige dels anmodet om, at ombudsmanden opfordres til at »tage stilling« i den foreliggende sag, dels gjort gældende, at hvis den ekstraordinære appelsag skulle anses for at være behæftet med uregelmæssigheder, skal de ikke bære de eventuelle konsekvenser heraf.
- 41 Den polske regering har gjort gældende, at de oplysninger, som den forelæggende ret har fremlagt i den nævnte nye skrivelse, er uden relevans både for så vidt angår vurderingen af, om anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling, og den materielle stillingtagen til det præjudicielle spørgsmål.
- 42 Kommissionen har anført, at den giver afkald på at fremsætte bemærkninger, men har samtidig fremhævet, at den forelæggende ret ikke har præciseret, i hvilket omfang det vil være nødvendigt at tage hensyn til justitsministerens forflyttelse af en dommer, som er en del af det

dommerkollegium, der har anmodet om en præjudiciel afgørelse, til de eventuelle konsekvenser, som denne forflyttelse har for navnlig dette dommerkollegiums uafhængighed eller til betydningen af dom af 16. november 2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim m.fl. (C-748/19 – C-754/19, EU:C:2021:931), for den foreliggende sag. Kommissionen har desuden gjort gældende, at den forelæggende ret ikke har fremlagt oplysninger, der gør det muligt at tage stilling til, om den pågældende dommers forflyttelse til denne ret udgør en tilsidesættelse af dens uafhængighed.

- 43 Den 4. februar 2022 besluttede formanden for Domstolens Fjerde Afdeling efter forslag fra den refererende dommer og efter at have hørt generaladvokaten at afslå L.J.s og J.J.s anmodning om, at ombudsmanden opfordres til at »tage stilling« i den foreliggende sag, for så vidt som denne ikke er part i hovedsagen, og for så vidt som en imødekommelse af en sådan opfordring på et meget fremskredent stadium af sagen risikerer at medføre en væsentlig forsinkelse af afviklingen af denne og dermed få følger, der er i strid med hensynet til god retspleje.

Spørgsmålet, om anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling

- 44 For det første bemærkes, at den forelæggende ret i sin skrivelse af 20. december 2021, der er nævnt i denne doms præmis 37, har oplyst Domstolen om, at et medlem af det dommerkollegium, der har indgivet den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse, er blevet forflyttet af den polske justitsminister til den forelæggende ret for at udøve hvervet som dommer på ubestemt tid. Som Kommissionen har anført, har den forelæggende ret ikke præciseret, hvilke konsekvenser der efter dens opfattelse skal drages af en sådan situation, navnlig for så vidt angår denne rets uafhængighed. Det fremgår ikke desto mindre, at den forelæggende ret ved at fremhæve denne situation synes at nære tvivl om, hvorvidt den kan kvalificeres som en »ret« som omhandlet i artikel 267 TEUF, hvilket udgør en betingelse for, at anmodningen om præjudiciel afgørelse kan antages til realitetsbehandling.
- 45 I denne forbindelse bemærkes, at det følger af fast retspraksis, at Domstolen for at bedømme, om det pågældende organ, der forelægger en sag, er en »ret« i henhold til artikel 267 TEUF – et spørgsmål, som alene skal afgøres på grundlag af EU-retten – og følgelig for at bedømme, om anmodningen om præjudiciel forelæggelse kan antages til realitetsbehandling, tager en hel række forhold i betragtning, bl.a. om organet er oprettet ved lov, har permanent karakter, virker som obligatorisk retsinstant, anvender en kontradiktorisk sagsbehandling, træffer afgørelse på grundlag af retsregler, og om det er uafhængigt (jf. i denne retning dom af 9.7.2020, Land Hessen, C-272/19, EU:C:2020:535, præmis 43, og af 29.3.2022, Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235, præmis 66).
- 46 Domstolens uafhængighed er af afgørende betydning for Unionens retsorden af forskellige grunde. Navnlig har denne uafhængighed betydning for et velfungerende retsligt samarbejde, som omfatter mekanismen med præjudiciel forelæggelse, fastsat i artikel 267 TEUF, idet denne mekanisme alene kan aktiveres af en retsinstant, der skal anvende EU-retten, og som bl.a. opfylder dette krav om uafhængighed (jf. i denne retning dom af 9.7.2020, Land Hessen, C-272/19, EU:C:2020:535, præmis 45 og den deri nævnte retspraksis).
- 47 De garantier for uafhængighed og upartiskhed, som kræves efter EU-retten, forudsætter, at der findes regler – om bl.a. organets sammensætning, medlemmernes udnævnelse og embedsperiode, tilfælde, hvor organets medlemmer kan vige deres sæde, tilfælde, hvor de har pligt til at vige deres sæde, samt tilfælde, hvor de kan afsættes – som gør det muligt at fjerne

enhver rimelig tvivl i offentligheden om, at organet er uimodtageligt for påvirkninger udefra og neutralt i forhold til de interesser, som står over for hinanden (dom af 9.7.2020, Land Hessen, C-272/19, EU:C:2020:535, præmis 52, og af 16.11.2021, Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim m.fl., C-748/19 – C-754/19, EU:C:2021:931, præmis 67 og 71).

- 48 I det foreliggende tilfælde er der ingen tvivl om, at Sąd Okręgowy w Poznaniu (den regionale domstol i Poznań) som sådan hører til blandt de almindelige polske domstole.
- 49 Så længe en anmodning om præjudiciel afgørelse hidrører fra en national domstol, skal der gælde en formodning for, at denne domstol opfylder de i nærværende doms præmis 45 omhandlede krav uafhængigt af dens konkrete sammensætning (jf. i denne retning dom af 29.3.2022, Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235, præmis 69).
- 50 Denne formodning gælder imidlertid alene med henblik på vurderingen af, om anmodninger om præjudiciel afgørelse, der er indgivet i henhold til artikel 267 TEUF, kan antages til realitetsbehandling. Det kan derfor ikke udledes heraf, at betingelserne for udnævnelse af de dommere, som udgør den forelæggende ret, nødvendigvis gør det muligt at opfylde de garantier for adgang til en uafhængig, upartisk domstol, der forudgående er oprettet ved lov som omhandlet i artikel 19, stk. 1, andet afsnit, TEU og artikel 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (jf. i denne retning dom af 29.3.2022, Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235, præmis 74).
- 51 Denne formodning kan desuden afkræftes, når en endelig retsafgørelse afsagt af en national eller international retsinstans fører til den antagelse, at den eller de dommere, der udgør den forelæggende ret, ikke er en uafhængig og upartisk domstol, der er oprettet ved lov som omhandlet i artikel 19, stk. 1, andet afsnit, TEU, sammenholdt med artikel 47, stk. 2, i chartret om grundlæggende rettigheder. Det samme gælder, hvor andre forhold ud over den personlige situation for en eller flere dommere, der formelt fremsætter en anmodning i henhold til artikel 267 TEUF, skulle have indvirkning på funktionsmåden for den forelæggende ret, som disse dommere er tilknyttet, og dermed være med til at skade den nævnte rets uafhængighed og upartiskhed (jf. i denne retning dom af 29.3.2022, Getin Noble Bank, C-132/20, EU:C:2022:235, præmis 72 og 75).
- 52 I det foreliggende tilfælde har den forelæggende ret ikke fremlagt noget konkret og præcist element, der under de betingelser, der er anført i denne doms foregående præmis, gør det muligt at afkræfte formodningen om, at den foreliggende anmodning om præjudiciel afgørelse hidrører fra et organ, der opfylder de krav, der er nævnt i denne doms præmis 45.
- 53 For det andet har den forelæggende ret i sin skrivelse af 4. november 2021, der er nævnt i nærværende doms præmis 34, oplyst Domstolen om, at kendelsen af 24. maj 2019, hvorved A.P. blev pålagt at overgive børnene til W.J. senest den 26. juni 2019, var ophørt med at have virkning, idet den ekstraordinære appel iværksat af ombudsmanden for børns rettigheder til prøvelse af denne kendelse blev taget til følge af Sąd Najwyższy, Izba Kontroli Nadzyczajnej i Spraw Publicznych (øverste domstol (afdelingen for ekstraordinær prøvelse og offentlige sager)).
- 54 Selv om det er korrekt, at det præjudicielle spørgsmål, som den forelæggende ret har stillet, i det væsentlige er baseret på de konsekvenser, der med henblik på fortolkningen af Haagerprotokollens artikel 3 skal drages af konstateringen i kendelsen af 24. maj 2019, hvorefter W.J.s og A.P.s børn blev tilbageholdt ulovligt af sidstnævnte i Polen, og at de skulle overgives til W.J., der er bosiddende i Det Forenede Kongerige, kan det imidlertid ikke udledes af afgørelsen

truffet af Sąd Najwyższy, Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (øverste domstol (afdelingen for ekstraordinær prøvelse og offentlige sager)), at et sådant spørgsmål ikke længere er relevant for vurderingen for tvisten i hovedsagen.

- 55 Henset til den forelæggende rets forklaringer er det således ikke sikkert, at kendelsen af 24. maj 2019, hvorved børnene kræves overgivet til W.J., i henhold til en sådan afgørelse truffet af Sąd Najwyższy, Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (øverste domstol (afdelingen for ekstraordinær prøvelse og offentlige sager)), skal anses for aldrig at have haft virkninger i den polske retsorden, og den formodning for relevans, som gælder for det af den forelæggende ret stillede spørgsmål, er derfor ikke blevet afkræftet.
- 56 Anmodningen om en præjudiciel afgørelse kan følgelig antages til realitetsbehandling.

Om det præjudicielle spørgsmål

- 57 Med sit spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om Haagerprotokollens artikel 3 skal fortolkes således, at med henblik på fastlæggelsen af, hvilken lov der finder anvendelse på et krav om underholdsbidrag til et mindreårigt barn, som er blevet fjernet af en af sine forældre til en medlemsstats område, er den omstændighed, at en ret i denne medlemsstat inden for rammerne af en særskilt procedure har truffet afgørelse om, at barnet skal gives tilbage til den stat, hvor barnet havde sit sædvanlige opholdssted sammen med sine forældre umiddelbart før det blev fjernet, tilstrækkelig til at forhindre, at barnet kan få sædvanligt opholdssted på denne medlemsstats område.
- 58 Det bemærkes indledningsvis, at idet Haagerprotokollen er blevet godkendt af Rådet for Den Europæiske Union ved afgørelse 2009/941, har Domstolen kompetence til at fortolke dens bestemmelser (jf. i denne retning dom af 20.9.2018, Molk, C-214/17, EU:C:2018:744, præmis 23 og den deri nævnte retspraksis). Den omstændighed, at Det Forenede Kongerige, på hvis område W.J. har bopæl, ikke er bundet af den nævnte protokol, har desuden ingen betydning for den foreliggende sag, eftersom Haagerprotokollen ifølge sin artikel 2 finder anvendelse, selv om den lov, som protokollen udpeger, er loven i en ikke-kontraherende stat.
- 59 I henhold til Haagerprotokollens artikel 3, stk. 1, er den lov, der finder anvendelse på underholdspligt, medmindre andet er fastsat i denne protokol, loven i den stat, hvor den bidragsberettigede har sit sædvanlige opholdssted. Det fremgår af denne artikels stk. 2, at i tilfælde af, at den bidragsberettigede skifter sædvanligt opholdssted, finder loven i den nye opholdsstat anvendelse fra det tidspunkt, hvor ændringen har fundet sted.
- 60 Den forelæggende ret ønsker oplyst, om det med henblik på fastlæggelsen af, hvilken lov der finder anvendelse på kravet om underholdsbidrag, er muligt at tage hensyn til den ændring af sædvanligt opholdssted, der er fastsat i Haagerprotokollens artikel 3, stk. 2, i det tilfælde, hvor den bidragsberettigede ulovligt tilbageholdes på den stats område, hvor vedkommende fysisk befinder sig. Nærmere bestemt ønsker den forelæggende ret afklaret, om den ulovlige tilbageholdelse af den bidragsberettigede på en medlemsstats område kan ændre den stabile karakter af den pågældendes ophold som kriterium for fastlæggelsen af vedkommendes sædvanlige opholdssted.

- 61 Det forelagte spørgsmål gør det således nødvendigt at fortolke begrebet »den bidragsberettigedes sædvanlige opholdssted« som omhandlet i Haagerprotokollens artikel 3 og at efterprøve, om den ulovlige karakter af tilbageholdelsen af den bidragsberettigede på en medlemsstats område er til hinder for, at den bidragsberettigede flytter sit sædvanlige opholdssted til denne stats område.
- 62 Hvad for det første angår begrebet den bidragsberettigedes »sædvanlige opholdssted« bemærkes, at Haagerprotokollen ikke definerer dette og heller ikke indeholder nogen udtrykkelig henvisning til de kontraherende parter ret med henblik på at definere betydningen og rækkevidden heraf. På denne baggrund følger det såvel af kravene om en ensartet anvendelse af EU-retten som af lighedsprincippet, at betydningen og rækkevidden af dette begreb normalt skal undergives en selvstændig og ensartet fortolkning, som tager hensyn til den sammenhæng, hvori bestemmelserne indgår, og de mål, der forfølges med den pågældende lovgivning (jf. analogt dom af 13.10.2016, Mikołajczyk, C-294/15, EU:C:2016:772, præmis 44, og af 25.11.2021, IB (En ægtefælles sædvanlige opholdssted – skilsmisse), C-289/20, EU:C:2021:955, præmis 39).
- 63 I denne henseende skal det først og fremmest konstateres, at anvendelsen af adjektivet »sædvanlig« gør det muligt at udlede, at opholdsstedet skal have en tilstrækkelig grad af stabilitet, hvilket udelukker midlertidig eller lejlighedsvis tilstedeværelse. Denne konstatering bekræftes af den betragtning, der er indeholdt i punkt 42 i den forklarende rapport til Haagerprotokollen udarbejdet af Andrea Bonomi (tekst som vedtaget på den 21. samling på Haagerkonferencen om International Privatret), hvorefter kriteriet om »sædvanligt« opholdssted indebærer en vis stabilitet, hvilket betyder, at »[e]t blot midlertidigt opholdssted ikke er tilstrækkeligt til at afgøre, hvilken lov der finder anvendelse på underholdspligten«.
- 64 Dernæst skal det fremhæves, at Haagerprotokollens artikel 3 afspejler det system af tilknytningsregler, som protokollen hviler på, idet et sådant system har til formål at sikre forudsigelighed i forbindelse med den lov, der finder anvendelse, ved at sikre, at den udpegede lov tager tilstrækkeligt hensyn til den relevante familiesituation, idet det forudsættes, at loven på den bidragsberettigedes sædvanlige opholdssted i princippet må antages at være den lov, der har den tætteste forbindelse til den bidragsberettigedes situation og således forekommer at være den mest velegnede til at regulere de konkrete problemer, som den bidragsberettigede kan støde på (jf. i denne retning dom af 7.6.2018, KP, C-83/17, EU:C:2018:408, præmis 41-43, og af 20.9.2018, Mölk, C-214/17, EU:C:2018:744, præmis 28).
- 65 Det bemærkes, således som det fremgår af punkt 37 i den rapport, der er nævnt i denne doms præmis 63, at denne tilknytning har den væsentlige fordel, at det kan fastslås, om og i hvilket omfang underholdspligt består, under hensyntagen til »de faktiske og retlige omstændigheder, der kendetegner samfundet i det land, hvor den bidragsberettigede lever og udøver hovedparten af sine aktiviteter«. For så vidt som den bidragsberettigede, således som det fremhæves i samme punkt i denne rapport, skal anvende sit underholdsbidrag til at leve for, »skal der foretages en vurdering af det konkrete problem, der opstår i forhold til et konkret samfund, nemlig det, hvori den bidragsberettigede lever og vil leve fremover«.
- 66 Det er derfor begrundet at antage, at den bidragsberettigedes sædvanlige opholdssted, henset til dette formål, er det sted, hvor det sædvanlige midtpunkt for den bidragsberettigedes livsinteresser faktisk befinder sig, under hensyntagen til den bidragsberettigedes familiemæssige og sociale omgivelser. Dette gælder så meget desto mere, når den bidragsberettigede er et lille barn, henset til behovet for i overensstemmelse med artikel 24, stk. 2, i chartret om

grundlæggende rettigheder at tage behørigt hensyn til dette barns tarv, hvilket bl.a. kræver, at det, således som den polske regering i det væsentlige har fremhævet, sikres, at barnet råder over tilstrækkelige midler, henset til de familiemæssige og sociale omgivelser, som det skal leve i.

- 67 Eftersom opgaven med henblik på i et konkret tilfælde at afgøre, om den bidragsberettigede har sit sædvanlige opholdssted i en stat eller i en anden, således som det fremgår af denne doms foregående præmis, udgør en bedømmelse af de faktiske omstændigheder, tilkommer det den nationale ret, for hvilken sagen er indbragt, at fastlægge det sted, hvor den berørte part har sit sædvanlige opholdssted, ud fra samtlige specifikke omstændigheder i den enkelte sag (jf. analogt bl.a. dom af 2.4.2009, A, C-523/07, EU:C:2009:225, præmis 42, og af 28.6.2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, præmis 40).
- 68 For det andet bemærkes, at Haagerprotokollen ikke fastsætter nogen afvigelser i dens artikel 3, stk. 2, der bestemmer, at tilknytningen til loven i den stat, hvor den bidragsberettigede har sit nye sædvanlige opholdssted, gælder fra det øjeblik, hvor skiftet af det sædvanlige opholdssted finder sted, selv når en retsafgørelse kræver overgivelse af den mindreårige bidragsberettigede til en af forældrene, der er bosiddende i en anden stat.
- 69 I øvrigt gør reglen i denne bestemmelse det muligt at bevare den bidragsberettigedes tilknytning til det sted, hvor den pågældende konkret skal leve (jf. i denne retning dom af 7.6.2018, KP, C-83/17, EU:C:2018:408, præmis 43), og følgelig, når denne bidragsberettigede er en mindreårig, fuldt ud at tage hensyn til dette barns tarv, for så vidt som reglen gør det muligt for den ret, for hvilken sagen er indbragt, at fastlægge de midler, som barnet har behov for, under den bedst mulige hensyntagen til de familiemæssige og sociale omgivelser, hvori barnets udvikling sædvanligvis vil komme til at foregå.
- 70 Det følger heraf, at det ville være i strid med formålet med Haagerprotokollens artikel 3, stk. 2, og med hensynet til barnets tarv at lægge til grund, at den omstændighed, at der foreligger en retsafgørelse truffet af en medlemsstat, hvorved det fastslås, at bortførelsen eller tilbageholdelsen af et mindreårigt barn er ulovlig, og som beordrer barnet overgivet til en af dets forældre, der er bosiddende i en anden stat, principielt er til hinder for at antage, at det nævnte barn har sit sædvanlige opholdssted på denne medlemsstats område med henblik på fastlæggelsen af, hvilken lovgivning der finder anvendelse på dettes underholdsbidrag.
- 71 I denne henseende er der, når bestemmelserne intet indeholder herom, intet grundlag for, at fortolke Haagerprotokollens artikel 3 i lyset af eller med udgangspunkt i bestemmelserne i artikel 10 i forordning nr. 2201/2003, i henhold til hvilke overførslen af retternes kompetence i sager vedrørende forældreansvar til den medlemsstat, hvor barnet måtte have fået sit nye sædvanlige opholdssted efter den ulovlige bortførelse eller tilbageholdelse, principielt neutraliseres til fordel for den medlemsstat, hvor barnet havde sit sædvanlige opholdssted før denne bortførelse eller tilbageholdelse.
- 72 Domstolen har desuden fastslået, at den særlige kompetence i artikel 10 i forordning nr. 2201/2003 er en regel, der skal fortolkes snævert, og derfor ikke kan føre til en fortolkning, der rækker ud over de tilfælde, som denne forordning udtrykkeligt har for øje (jf. i denne retning dom af 24.3.2021, MCP, C-603/20 PPU, EU:C:2021:231, præmis 45 og 47 og den deri nævnte retspraksis).

- 73 Det følger heraf, at med henblik på fastlæggelsen af, hvilken lov der finder anvendelse i henhold til Haagerprotokollens artikel 3, er det udelukkende i sammenhæng med vurderingen af samtlige omstændigheder i sagen, med henblik på at afgøre, om det bidragsberettigede barn reelt har skiftet sædvanligt opholdssted, at den nationale ret, som sagen er indbragt for, samtidig med en behørig hensyntagen til barnets tarv kan være nødt til at tage den eventuelt ulovlige karakter af bortførelsen eller tilbageholdelsen af barnet i betragtning sammen med andre forhold, som kan godtgøre eller tilbagevise, at barnets ophold i den stat, hvortil det er blevet fjernet, er tilstrækkeligt stabilt, når henses til dets familiemæssige og sociale omgivelser.
- 74 Når en ret i en medlemsstat ligesom i hovedsagen skal tage stilling til et krav om betaling af underholdsbidrag for en periode, der ligger efter den bidragsberettigedes flytning til denne medlemsstat, skal det i denne henseende bemærkes, at det tidspunkt, hvor denne ret konkret skal vurdere, hvor den bidragsberettigede har sit sædvanlige opholdssted, med henblik på at fastlægge, hvilken lov der finder anvendelse på de pågældende underholdsbidrag, principielt er det tidspunkt, hvor denne ret skal træffe afgørelse om kravet om underholdsbidrag, således som Kommissionen også har gjort gældende i sit skriftlige indlæg. En sådan fortolkning gør det nemlig muligt i overensstemmelse med formålet med Haagerprotokollens artikel 3, stk. 2, at bevare tilknytningen mellem den bidragsberettigede og det sted, hvor det underholdsbidrag, som denne har ret til, skal gøre det muligt for vedkommende at forsørge sig selv.
- 75 I det foreliggende tilfælde bemærkes for det første, at afgørelsen truffet af Sąd Rejonowy w Pile (retten i første instans i Piła) om i henhold til polsk lovgivning at tildele børnene underholdsbidrag blev afsagt den 11. april 2019, dvs. på et tidspunkt, hvor børnene havde opholdt sig i Polen sammen med deres mor hos dennes familie i lidt mere end 17 måneder, og hvor den kompetente Sąd Rejonowy (ret i første instans) ikke havde givet W.J. medhold i dennes søgsmål om tilbagegivelse af børnene.
- 76 Det kan derfor ikke foreholdes Sąd Rejonowy w Pile (retten i første instans i Piła), at den ikke, da den afsagde sin dom den 11. april 2019, tog hensyn til den i denne doms præmis 24 nævnte kendelse af 24. maj 2019, hvorved det blev fastslået, at børnene skulle tilbagegives til Det Forenede Kongerige.
- 77 For det andet bemærkes, at for så vidt som den forelæggende ret har kompetence til at foretage en helt ny bedømmelse af de faktiske omstændigheder i forhold til den bedømmelse, der blev foretaget af Sąd Rejonowy w Pile (retten i første instans i Piła), tilkommer det den med henblik på at afgøre, hvilken lov der finder anvendelse på det underholdsbidrag, der er ansøgt om, at efterprøve, om børnenes ophold i den medlemsstat, hvortil de er blevet fjernet, har en stabil karakter i lyset af alle de foreliggende omstændigheder, der kendetegner deres situation, og under hensyntagen til deres familiemæssige og sociale omgivelser.
- 78 Henset til samtlige ovenstående betragtninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at Haagerprotokollens artikel 3 skal fortolkes således, at med henblik på fastlæggelsen af, hvilken lov der finder anvendelse på et krav om underholdsbidrag til et mindreårigt barn, som er blevet fjernet af en af sine forældre til en medlemsstats område, er den omstændighed, at en ret i denne medlemsstat inden for rammerne af en særskilt procedure har truffet afgørelse om, at barnet skal gives tilbage til den stat, hvor barnet havde sit sædvanlige opholdssted sammen med sine forældre, umiddelbart før det blev fjernet, ikke tilstrækkelig til at forhindre, at barnet kan få sædvanligt opholdssted på denne medlemsstats område.

Sagsomkostninger

- 79 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

Artikel 3 i Haagerprotokollen af 23. november 2007 om, hvilken lov der finder anvendelse på underholdspligt, der blev godkendt på Det Europæiske Fællesskabs vegne ved Rådets afgørelse 2009/941/EF af 30. november 2009, skal fortolkes således, at med henblik på fastlæggelsen af, hvilken lov der finder anvendelse på et krav om underholdsbidrag til et mindreårigt barn, som er blevet fjernet af en af sine forældre til en medlemsstats område, er den omstændighed, at en ret i denne medlemsstat inden for rammerne af en særskilt procedure har truffet afgørelse om, at barnet skal gives tilbage til den stat, hvor barnet havde sit sædvanlige opholdssted sammen med sine forældre, umiddelbart før det blev fjernet, ikke tilstrækkelig til at forhindre, at barnet kan få sædvanligt opholdssted på denne medlemsstats område.

Underskrifter